

govem mirnem obrazu, vsa obdelava predmeta skuša izraziti vekovito spanje: forme prehajajo iz telesnosti v zadržano pravljico. Nasprotno sta Glava M. Gubca, ki jo ob priliki objavimo v »Dom in Svetu«, in njegova Roka, čudovito plastični, živa realnost. Delce velike elegancije je Daritev, orientalka z daritveno skodelico, vitkih udov, kipeče rasti, ki se dopadljivo vije navzgor kakor nje daritev sama. Poleg drugih stvari je Dolinar razstavil tudi več portretov (prof. Berceta, poslanca Povšeta i. dr.), ki so dobri kot plastika in kot portret. Že na teh malenkostih je razviden Dolinarjev krepki talent — da bi mu bilo dano, izkazati se tudi v velikem!

Slikarsko obvladujeta prvo sobo Jakopičeva »Pravljica« in »Za gospodarja«; kakor dve solnčeci žarita na steni, tako da je spričo njiju drugo videti senčnato in medlo v barvi. Pravljica predstavlja mater z otrokom in jagnjetom; od leve pada na skupino luč, zagrinjajoč ves prizor z žarkim oblakom rumenih, rdečih, oranžnih, violičastih in zelenih odsevov. Ne tako ubrana, a še bolj bujna je slika sejalca v zgodnjem jutru, naslovljena »Za gospodarja«. Zmotno je, če kdo krsti Jakopiča z imenom impresionist, in če bi on sam trdil, da slika predmete, kakršni se mu vidijo in nič drugače (impresionizem), se moti tudi on. Jakopič porablja marveč čutno vrednost barve, ne da pred oči predmete v trenutni razsvetljavi, marveč da izrazi čisto določeno in trajno občutje, duševno vsebino prikazni; barva spremlja pri njem slikarski predmet, kakor spremlja pri glasbeniku orkester pevca, razlagajoč njegove besede z mnogostranskim opisom, razvijajoč idejni pomen teksta. Znameniti sta v tem oziru tudi obe skici »Ob košnji« in mali portret »Anka«.

Sternen ni napravil name še nikoli tako enotnega in krepkega vtisa kakor na tej razstavi. Razstavil je sicer večinoma akte, kar se zdi znamenje, da je še vedno zaposlen v predpripravah, da še ni prešel od študij do svobodnega stvarjanja duha, pa ti akti so v svoji vrsti dobri. Sternen je skladen v barvah, siguren v risbi (prim. Akt, št. 23), »Magdalena« pa ima tudi svojo tehtno duševno vsebino.

Jama ima na tej razstavi le štiri slike in je prav tak, kakršnega poznamo s prejšnjih prireditve; pokrajinar je skozi in skozi, dela z maloštevilnimi, enovitimi barvami. V pričujoči številki »Dom in Sveta« priobčujemo njegovo »Obrežje Ljubljane«.

Vavpotičeva »Jahalka« na naši prilogi je dober posnetek razstavljenega originala; na fotografiji je konj celo boljši nego v originalu samem. Vavpotič je zlasti spreten portretist; njegov »Portret deklice« in »Mati z otrokom« sta učinkoviti salonski deli, medtem ko je nova pokrajina »Judenburg« dozdevno prenašlo končana ali nedogotovljena.

Tratnik ima razstavljenih več risb, med njimi nekatere, ki so že bile reproducirane in karakterizirane v »Dom in Svetu«. Sedaj prinašamo studijo za »V vrtu Getzemani«. Nova mi je bila njegova pokrajina v oljnatih barvah, »Motiv iz Bilj«. Zanimivo je opaziti, kakšna notranja edinost je med Tratnikom-risarjem, kakršnega smo doslej poznali, in Tratnikom-pokrajinarjem, kakršnega se nam kaže v razstavljeni oljnati sliki. Tehnika je druga, motiv različen in vendar je

duh isti: duh formalne snažnosti, jasnosti, umerjenosti in kot osnovno vsebinsko občutje tiha žalost, resignacija.

Smrekarjevimi risbami in ujedkovinami so se bralci »Dom in Sveta« tudi že imeli priliko seznaniti. Smrekar je poln hudomušne predmetnosti, je slikarski pripovedovalec in satirik, je ne samo Slovenec, ampak še posebej Kranjec, z vsemi lastnostmi, ki se drže tega rodu: konkreten, drastičen v izrazu, živahne domišljije, pa ne posebno izbirčen v formi. Sedaj objavljamo njegov razstavljeni »Zaklad«.

Gaspari je poslal na razstavo mnogo barvastih risb. On skuša, kakor znano, s slovenskimi narodnimi motivi (s srci, nageljni in podobnim), z narodnimi nošami, ki jih ni več, in s karakterističnimi prizori iz kranjskega življenja ustvariti nekako slovensko »Heimatkunst«. Na tem je nekaj, vendar pa to pojmovanje ne gre stvari do jedra; taka umetnost bi utegnila biti le nazunaj slovenska, ne v svojem bistvu.

Slike, ki jih je razstavila A. Zupanec, se ne zde ravno srečno izbrane; še najboljši sta »Predica« in »Znamenje«. — Šantel mi je to pot manj ugajal kot prej, dasi je treba njegovi risbi priznati solidnost. — Klemenčič je preveč enakomeren v formi in prazen po vsebini, isto velja za Magoliča. — Med akvareli Sternen-Kleinove je čeden »Pri toaletti«, o Franketu, Žmitku, Zupanu in Ropretu je pa težko kaj reči.

Izidor Cankar.

Prešernova »Nezakonska mati«.

Oktoobra meseca lanskega leta sem se vračal z Dunaja in sem prišel v Mariboru skupaj z g. P. Govorila sva zlasti o prestavah starih klasikov in njihovi metriki. Zanimalo me je zlasti, kaj misli on glede meril v prestavah starih korov. Omenil sem mu novejša stališča dunajskega prof. Radermacherja glede metrike. Nato me opozori, kako čudno merilo da ima Prešeren v svoji »Nezakonski materi«. Misel me je zanimala, a dalje se nisem s tem pečal. Pred kratkim sem zopet vzel v roke Prešerna. Ustavim se pri imenovani pesmi. Analiziram jo. Kaj sem našel in do kakšnih zaključkov sem prišel, hočem tu podati. To je seveda samo hipoteza, a me je vendar frapirala. Poglejmo!

Kaj pa je tebe treba biló,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Dete ljubó, dete lepó!	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Meni mladi déklíci,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Neporočeni materi?	•	•	•	•	•	•	•	•	•

Oče so kleli, tepli me,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Mati nad máno jokáli se;	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Moji se mene sram'vali so,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Tuji za máno kazáli so.	•	•	•	•	•	•	•	•	•

On, ki je sam bil ljubi moj,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
On, ki je pravi oče tvoj,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Šel je po svéti, Bog vé kam;	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Tebe in mene ga je sram!	•	•	•	•	•	•	•	•	•

Kaj pa je tebe treba biló,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Dete ljubó, dete lepó!	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Al' te je bilo treba, al' ne,	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Vendar presrčno ljubim te.	•	•	•	•	•	•	•	•	•

Meni nebó odprto se zdi, — | — — — — — — — —
 Kadar se v tvoje ozrèem oči, — | — — — — — — — —
 Kadar prijazno nasmeješ se, — | — — — — — — — —
 Kar sem prebila, pozábljeno je. — | — — — — — — — —

On, ki ptice pod nébom žíví, — | — — — — — — — —
 Naj ti dá srečne, vesele dni! — | — — — — — — — —
 Al' te je bilo treba, al' ne, — | — — — — — — — —
 Vedno bom srčno ljubila te. — | — — — — — — — —

Kakšen metrum je to? Naj povem svojo misel takoj v začetku! Zdi se mi, da so to glikoneji, toda narejeni prosto po grškem vzorcu.

Prvotno merilo grške pesmi je bilo gotovo to, da so šteli samo dolžine (naglas), kračine niso prihajale v poštev. Lep zgled za to je lastavičja pesem z otoka Rodos pri Atenaju. Verzji imajo dva naglasa, anakruza je eno- ali dvozložna, število kračin je poljubno.

ἦλθ', ἦλθε χελιδών,
 καλὰς ὥρας ἄγουσα
 καὶ καλοὺς ἐνιαυτοὺς,
 ἐπὶ γαστέρα λευκά,
 ἐπὶ νῶτα μέλαινα.
 παλάθην οὐ προκुकλεῖν
 ἐκ πίονος οἴκου
 οἴνου τε θέπαστρον
 τυρῶν τε κάνυστρον.
 ἄν δὴ φέρῃς τι,
 μέγα δὴ τι φέρεις.

Druga stopnja bi bila ta, da so šteli zloge v verzih, kot n. pr. eolični pesniki. Tretja in zadnja stopnja je bila, da so imeli posamezni pádes oz. méτρα enako kvantitetno vrednost.

Kako različne oblike se združijo lahko po prvem principu, pogledjmo Aishilos, Πέρσαι 672—680:

αἰᾶ! αἰᾶ!
 ὦ πολὺκλαυτε φίλοισι θανόν,
 τί τῆδε δυνάστα δυνάστα
 περὶ τῆ σῆ διδυμα αἶα
 γοέδν' ἀμάρτια;
 πᾶσαι γῆ τῆδε
 ἐξέφθινται τρίκαλμοι
 νᾶες ἄναες ἄναες.

Podobne tvorbe kakor to so tudi verzji v Prešernovi »Nezakonski materi«. Podlaga jim je glikonej, dasi je sicer njegova navadna oblika ta: — — — — — — — —, torej daktil na drugem mestu. Ker je torej glavni znak glikoneja ta, da ima 4 naglase, se veže lahko z vsemi oblikami, ki kažejo isto število naglasov. Število kračin je poljubno. Karakteristična je pred vsem 1. kitica, ki ima dva prosta glikoneja, korjambičen dimeter in trohejičen katalektičen dimeter.

Da je imel Prešeren za vzorec grške lirike, mi dokazuje zlasti 1. kitica, ako jo primerjam z Ibikom, fr. 8 a (izdaja Crusius-Hiller, Anthología lyrica):

τοῦ μὲν πετάλοισιν ἐπ' ἀκροτάτοισ'
 ἔξάνοισι ποικίλαι
 πανέλοπες καιολόδοι-
 ροὶ λαθιπορφυρίδες καὶ
 ἀλκόνες ταυσιπτεροί.

Izpusti 4. verz, ki je ferekratej (spada torej tudi med glikoneje), dobiš Prešernovo 1. kitico: 2 glikoneja, troh. katal. dimeter in korjamb. dimeter. Je li to slučaj? Mogoče.

Drug zgled za zvezo glikonejev, trohejev in korjambov (tukaj deloma z anakruzo):

Simonides, fr. 17:

ἄνθρωπος εἶν μὴποτε φα-
 σης ὅ τι γίνεταὶ αἴριον.
 μὴδ' ἄνδρα ἰδὼν ἔλβιον, ἔσ-
 σον χρόνον ἔσσεταί...
 οὕτως ἂ μεταστάσις.

Zveza glikonejev in trohejev:

Timokreon, fr. 3:

οὐκ ἄρα Τιμοκρέων μοῦνος
 Μήδουσιν ὀρκιατομαί,
 ἀλλ' ἐντὶ κἄλλοι δὴ πονηροί·
 οὐκ ἐγὼ μόνᾳ κόλουρις·
 ἐντὶ καὶ ἄλλαι ἀλώπεκες.

Corinna, fr. 3:

νίκασ' ὁ μεγαλοσθένης
 Ὀαρίων, χώραν τ' ἄφ' εἰῶς
 πάσαν ἀνύμηγεν...

Glikoneji z dvema daktiloma ni nič redkega:

Ibicus, fr. 1:

ἦρι μὲν αἶ τε Κυθώνια
 μαλίθες ἀρθόμεναι ῥοθῶν
 ἐκ ποταμῶν, ἵνα παρθένων
 κάππος ἀκήρατος, αἶ τ' οὐρανθίδες
 αὐξόμεναι σκιστροῖσιν ὑφ' ἔρνεσιν
 οὐναρέσσις θαλάσσισιν· ἔμοι δ' ἔρος
 οὐ θεμίαν κατάνοιτος ὄ-
 ραν, ἀθ' ὑπὸ στεροπᾶς φλέγων
 Θρηίκιος βορέας, ἀίσι-
 σον παρὰ Κύπριδος ἀζαλαίης
 μανίαισιν ἐρεμνὸς ἀθαμβήης
 ἐγκρατέως πεδόθεν σαλάσσει.

Ti Ibikovi glikoneji se ločijo le po tem od Prešernovih, da imajo daktili stalno mesto. Več prostosti si dovoli Ibikus s tem, da uvrsti med glikoneje tudi 4 daktili (Prešeren ima v zadnji vrsti 5. kit. 3 daktil.), ker imajo 4 naglase. Isto smo našli tudi že glede 4 trohejev in 2 korjambov pri Ibiku in Prešernu.

Primerjaj še fr. 9:

τοὺς τε λευκίππους κόρους
 τέκνα Μολιόνας κτάνον,
 ἄλικας ἰσπαλόους, ἐνιγύτους,
 ἀμφοτέρους γεγαῶτας ἐν ὀψῆ
 ἀργυρέφ.

Pri tej priliki bi omenil še nekaj drugih pesmi, ki spadajo glede merila v isto vrsto kot »Nezakonska mati«.

»Zdravilo ljubezni« in »Ženska zvestoba« imata namreč isto merilo kot »Nezakonska mati«, le da imajo verzji anakruzo.

Zdravilo ljubezni:

Je ljubemu ljub'ca, lepote cvet, u . u . u . u . u . u . u .
Umrla stara le osemnajst let. u . u . u . u . u . u . u .

Mladenič obljudi ostati ji zvest, u . u . u . u . u . u . u .
Se noč in dan jokal je mesecev šest. u . u . u . u . u . u . u .

Se milo jokal je, milo zdih'val, u . u . u . u . u . u . u .
Grob njen je vsak dan obiskoval. u . u . u . u . u . u . u .

itd.

Ženska zvestoba:

Bil godec je mlad in lep in vesel, u . u . u . u . u . u . u .
Lepó je godel, sladkó je pel. u . u . u . u . u . u . u .

Ni bilo godú, svatóvšč'ne, semnja, u . u . u . u . u . u . u .
Da tja bí ne bili vabili ga. u . u . u . u . u . u . u .

Poslušajo radi ga vsi ljudje, u . u . u . u . u . u . u .
Ga gledajo rade dekleta mlade; u . u . u . u . u . u . u .

Posebno pa Micka, županova hči, u . u . u . u . u . u . u .
Pogostoma vanj obrača oči. u . u . u . u . u . u . u .

itd.

Semkaj spada tudi pesem »Pevcu«. Navadno ima sicer vsak verz po tri daktile, a trije verzi imajo samo po dva. Podobno »Ribič«. Zdi se, da se tudi tukaj kaže vpliv grške lirike na našega pesnika. Nekaj zgledov!

Simonides, fr. 47:

παρά χρυσόν ἐφθόν ἀκίηρατον u . u . u . u . u . u . u .
οὐλομόλυβδος εἰών . . . u . u . u . u . u . u . u .

1. v. cf. Žen. zv. kit. 1. v. 2.;

fr. 64:

ἔτι δ' οἴῳ . . . u . u . u . u .
εἶκει θεᾷ μέγαν ἐς δίφρον. u . u . u . u . u . u . u .

Corinna, fr. 4:

ἰώνει δ' ἠρώων ἀρετᾶς u . u . u . u . u . u . u .
χίρωάδων u . u . u . u

1. v. cf. Zdr. lj. kit. 3. v. 2.

Scolia, fr. 30:

παφυλαγμένος ἄνδρα ἑκαστον θρα, u . u . u . u . u . u . u .
μη κρυπτόν ἔγχος ἔχων κραδίη u . u . u . u . u . u . u .
φαιδρῶ σε προσενέπη προσώπιρ. u . u . u . u . u . u . u .

1. v. cf. Zdr. lj. kit. 2. 2. v. cf. Zdr. lj. kit. 3. v. 1.

V isto vrsto smemo prištevati tudi pesmi, ki so zložene v samih daktilih, a vsak verz ima zopet samo 4 naglase kot prej: Sila spomina, V spomin Andreja Smoleta.

Od teh se ločijo naslednje samo po tem, da imajo 4 daktili anakruzo: Povodnji mož, Nuna in kanarček (vmes tudi verzi po 3 dakt.), Sveti Senan.

Sploh se mi čudno zdi, odkod to pride, da ljubi Prešeren tako zelo verze s 4 naglasi, bodisi jambične (anakruza?) ali trohejične. O daktiličnih sem prej govoril.

Trohejične: Strunam, Dekletom, Pod oknom (spada tudi sem), Ukazi, Za slovo, Od železne ceste, Zapuščena, Hčer in svet, Učenec, Dohtar, Turjaška Rozamunda, Orglar, Glosa, Zarjavela devica, Nebeška procesija, Šmarna gora.

Jambičnih je manj: Kam? Izgubljena vera, Judovsko dekle, Tri želje, Pesem od zidanja cerkve na Šmarni gori. Pesmi Soldaška in Zdravica imata to posebnost, da rabi pesnik verze po 4, 3 (hiperkat.) ali 2 jamba (hiperkat. ali kretikus).

5 naglasov rabi v pesmih: Nova pisarija, Prva ljubezen, Slovo od mladosti, Soneti, Krst pri Savici, Janezu N. Hradeckemu, Ljubezni tiranija.

3 naglase berem samo v treh jambičnih pesmih: Prošnja, Mornar, Zvezdogledom.

Jambična pesem z 2 naglasoma: V spomin Valentina Vodnika ne pride v poštev. Prekop in Neiztroheno srce imata nemški metrum.

Sicer se splošno sodi, da je bral Prešeren le latinske klasike, zlasti Horacija, Vergilija in Ovidija; toda to mnenje se mi zdi napačno. V izvestju gimnazije v Kranju iz l. 1904. je priobčil Žigon zapuščinski akt Prešernov. Tu navaja tudi knjige, ki so jih našli po pesnikovi smrti. Vse knjige so cenili res samo 38-13 gld., toda meni se zdi zelo važno, da je imel razen Homerja tudi Hesioda, Ajshilovega Agamemnona, Pindarja i. dr. Ako je bral Prešeren Ajshila in Pindarja, je bral gotovo tudi še druge grške lirike. (Konec prihodnjič.)

Solčna pesem sv. Frančiška.

Stanko Premrl stopa z večjim delom pred nas. Njegova »Solčna pesem sv. Frančiška« v dr. Pečjakovem prevodu je kot kantata za soli, mešani zbor in orkester eno najboljših večjih slovenskih glasbenih proizvodov, presegal vsaj jo bo komaj kateri naš večji glasbeni produkt. Cela skladba je zamišljena — popolnoma v zmislu pesmi — kot molitev umirjenega, Bogu vdanega, v božjem miru — kolikor je človeku, v telesne sponke ukovanemu, to sploh mogoče — počiva-jočega srca, srca, ki vsekdar in v vseh rečeh vidi Boga, ki ga vsaka stvar z vsem svojim dejem in videzom dviga k »najvišjemu, mogočnemu, dobremu Gospodu«, da mu duša prekipeva hvale in je vsa srečna, da se pred očmi neizmernega božjega veličastva more in sme izgubl-jati v nični solčni prašek. Kakor je pesem sama vzniknila iz Frančiškovega srca kot produkt te mirne askeze brez patosa, brez ekstaze, brez vsake sentimentalnosti, zlasti še brez najmanjše sence nervozno razrvane hysterije, tako je tudi skladba sama ljubelek plod iste preproste bogovdanosti, ki je premagala boje in viharje, pa se veseli pokoja, ki sta ga polna duh in srce.

S tega vidika je treba skladbo presojeti; zakaj dasi se velikokrat močno razžari, je vendar kljub vsemu notranjemu bogastvu v harmoniji, modulaciji, ritmiki, tematiki, kljub vsej gorkoti, ki jo izžareva liki pestrobajna livada, odeta v žarko umbrjsko sonce — vendarle je nje temeljni znak tista prvotna frančiškanska vesela preprostost, brezskrbna skromnost, ki jo svet, v materializmu se pogrezajoč, ne more doumeti in jo ima popolnoma zmotno za patetično ekstazo, ki ima svoj vir v čuvstvu, dočim je v resnici vse le izliv blažene duše, ki nje um poizkuša dosežati Boga in se nje volja v tem božjem gledanju v vsem vdaja in pokori volji božji. Zato je tudi besedilo tako nedopovedljivo preprosto, kakor nedolžen otrok naivno pripoveduje to, kar vsakomur zdravi čuti kažejo, stvari vidi take in tako,